

Asia: VN/27452/2020

Viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien kokemukset julkisuuslain toimivuuteen ja julkisuusperiaatteen toteuttamiseen liittyen

Lausunnonantajan lausunto

1. Toteutuuko julkisuusperiaate asianmukaisella tavalla? Jos ei, niin mitkä ovat nähdäksenne toteutumisen keskeisimmät esteet?

Kevan mielestä julkisuusperiaate toteutuu nykyisen lain kautta asianmukaisesti. Julkisuusperiaatteen kannalta hankalimpia tekijöitä ovat eri salassapitoperusteiden tulkinta sekä esim. tulkinta siitä, mitkä asiakirjat ovat ns. sisäistä tarkoitusta varten, jolloin niihin ei sovelleta julkisuuslakia. Puutteet osaamisessa saattavat joissain tilanteissa vaikuttaa julkisuusperiaatteen toteutumiseen.

2. Liittyykö julkisuuslain säännösten käytännön toimivuuteen (esim. asiakirjan käsite, asiakirjan julkiseksi tuleminen ajankohta) haasteita? Jos liittyy, niin kuvataa tarkemmin millaisia?

Asiakirjan käsitteen osalta epäselvyyttä saattaa aiheuttaa se, että asiakirjan käsite eroaa arkikielessä käytetystä asiakirja-käsitteestä. Tulkintaongelmia on aiheuttanut lähinnä sisäisen toiminnan asiakirjan käsite.

3. Oletteko havainneet julkisuuslain yksittäisissä säännöksissä tai rakenteessa epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta, jotka vaikeuttavat olennaisesti säännösten soveltamista? Nimetkää ongelmia aiheuttavat lainkohdat ja kuvataa havaintoa tarkemmin.

Kuten sanottu, niin julkisuuslain 5 §:n osalta sisäisen toiminnan asiakirjan määrittely saattaa joskus olla hankalaa. Aina ei ole selvää, millaisia tilanteita ja asiakirjoja tuo pykälä voi koskea.

Salassapitoperusteiden osalta esim. 24 § 1 mom. 20 kohdan liikesalaisuuteen liitetty vahinkoedellytys on tietyissä tilanteissa koettu hankalaksi. Viranomaisen on vaikea miettiä sitä, voiko jonkun tiedon julkisuudesta aiheutua vahinkoa esim. sopimuskumppanina toimivalle yritykselle.

Tiedonhallintalain, arkistolain ja julkisuuslain välillä on havaittu tiettyä terminologista ristiriitaa. Esim. arkisto (siirtäminen arkistoon) ja arkistointi -termit voivat olla soveltajan näkökulmasta epäselviä.

4. Ovatko digitalisaatio, muuttuneet tiedonkäsittelytavat tai muut muutoksettoimintaympäristössä aiheuttaneet haasteita julkisuuslain soveltamisessa tai julkisuusperiaatteen toteutumisessa? Jos ovat, niin kuvatkaa näitä muutoksia ja sitä, miten ne vaikuttavat lain soveltamiseen?

Sinällään eivät ole. Joskus voi olla epäselvää, onko kaikki digitaalisessa muodossa oleva tieto ja milloin asiakirja-käsitteen piirissä. Tietojen tuottaminen pyydytyssä digitaalisessa muodossa voi joskus olla käytännössä ongelmallista, mutta varsinaisesti epäselviä tai hankalia tilanteita ei ole tullut eteen.

5. Liittyykö julkisuuslain ja henkilötietojen suoja koskevien sekä niitä yhteensovittavien (JulKL 16.3 §) säännösten tulkittamiseen mielestänne haasteita? Jos liittyy, niin kuvatkaa kokemaanne epäselvyyttä tai epäkohtaa mahdollisimman tarkasti.

KHO:n vanhan ratkaisun mukaan henkilötietoja luovutettaessa tulisi tiedon vastaanottajalla olla henkilötietojen käsittelylle peruste, vaikka kyse olisi julkisista tiedoista. Muuten tietoja ei saa luovuttaa. Tätä on ehkä syytä tarkentaa, koska joskus organisaatiot tai niitä edustavat henkilöt saattava pyytää julkisia henkilötietoja ymmärtämättä, että heidän edustamallaan organisaatiolla ei ole oikeutta käsitellä näitä tietoja niiden julkisuudesta huolimatta.

Salassa pidettävien tietojen osalta tulisi laissa olla aina peruste henkilötietojen luovutuksille. Jossain määrin toiminnan ja yhteiskunnan kehittyessä saattaa tulla tilanteita, joissa tarvittavan lainsäädännön säätäminen voi osoittautua hankalaksi. Lisäksi joskus voi olla epäselvää, mitä tietoja voidaan saada / luovuttaa yleisluontoisten "toimintaansa varten tarpeelliset tiedot" -tyylisten säännösten perusteella.

6. Oletteko havainneet tiedon pyytäjien oikeusturvaan tai noudatettaviin menettelysäännöksiin liittyviä epäkohtia? Kuvatkaa tarkemmin millaisia?

Tiedon pyytäjälle voi olla epäselvää käyttääkö hän GDPR:n mukaista tarkastusoikeutta vai onko kyse julkisuuslain mukaisesta asiakirjapyyntöstä. Nämä kuitenkin käytännössä hoituvat viranomaisen neuvonnan kautta kuntoon.

7. Minkälaisia toimia organisaationne jokapäiväisessä työssä on tehty julkisuusperiaatteen tehokkaan toteutumisen varmistamiseksi?

Kevasa on ohjeistusta tietopyyntöihin vastaamisesta ja myös sujuvat käytännön yleisimpien tilanteiden varalta valmiina.

8. Koetteko, että julkisuusperiaatteen toteuttaminen ja julkisuuslain toimeenpano on resursoitu organisaatiossanne riittävällä tavalla? Onko organisaatiossanne riittävä ja ajantasainen osaaminen lain soveltamisesta?

Julkisuuslain toteuttaminen ja toimeenpano ovat resursoinnin kannalta haastavia, koska laajemmat ja määrällisesti suuret tietopyynnot liittyvät usein yksittäisiin tilanteisiin. Lukuunottamatta tiettyjä yleisimpiä tietopyyntöjä eivät tietopyynnot pääasiassa työllistä jatkuvasti henkilöstöä. Olemme juuri

päivittämässä ohjeistusta ja tarkoituksena on myös kouluttaa henkilöstöä julkisuuslaista, jotta organisaatiossamme olisi riittävä ja kattava osaaminen asiasta.

9. Mitkä ovat julkisuuslain kiireisimmät muutostarpeet? Mainitkaa enintään kolme tärkeintä.

Salassapitoperusteiden täsmentäminen, jotta organisaation olisi helpompi tulkita sitä, soveltuuko salassapitoperuste asiakirjaan.

Asiakirjan määrittely esim. sisäisten asiakirjojen osalta selkeäksi ja helposti tulkittavaksi.

10. Muut mahdolliset kommentit ja toiveet, joita haluatte välittää työryhmälle julkisuuslain ajantasaistamistyössä huomioon otettavaksi.

Keva katsoo, että julkisuuslain tulisi koskea samalla tavalla kaikkia lakisääteistä työeläketurvaa toimeenpanevia toimijoita. Tällä hetkellä julkisuuslakia sovelletaan eri tavalla Kevaan ja yksityisiin työeläkeyhtiöihin, jotka hoitava lakisääteistä sosiaalivakuutuksen toimeenpanoa.

Rantanen Jussi-Pekka
Keva - Juridiset palvelut